

บทที่ 4

ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ระหว่างลาว-จีน

4.1 ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างลาว-จีน

4.1.1 ความร่วมมือระดับทวิภาคี

การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศใหญ่ และเป็นประเทศมหาอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ พร้อมทั้งมีอิทธิพลต่อภูมิภาคนี้ ดังนั้น ภายหลังจากยุคสงครามเย็นจึงทำให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของจีนที่มีต่อลาวเป็นไปในลักษณะของประเทศผู้ให้หรือการเข้ามาลงทุนในลาวมากกว่า เนื่องจากการที่จีนมีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจมากที่สุดประเทศหนึ่งในโลก นับตั้งแต่การปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนในปี ค.ศ. 1978 ภายใต้นโยบาย ปฏิรูปและเปิดประเทศของเติ้งเสี่ยวผิง โดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจออกจากส่วนกลาง ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ผู้ประกอบการเศรษฐกิจมากขึ้น และยินยอมให้กลไกราคาเข้ามามีส่วนร่วมสำคัญในระบบตลาด ซึ่งส่งผลให้จีนมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ในช่วงปี ค.ศ. 1978-1986 มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับกว่าร้อยละ 10 ต่อปี และในปี ค.ศ. 1987-1988 มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจร้อยละ 9.4 และ 11.2 ตามลำดับ แต่ในปี ค.ศ. 1989 มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงเหลือเพียงร้อยละ 4 เมื่อเปรียบเทียบกับ การขยายตัวระหว่างร้อยละ 9.4-11.2 ต่อปี ในช่วงปี ค.ศ. 1986 – 1988¹ อันเป็นผลมาจากวิกฤตการณ์เทียนอันเหมิน และการแทรกแซงจากประเทศตะวันตกซึ่งได้กล่าวมาแล้วในบทที่สาม ดังนั้น จีนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องพึ่งพาประเทศเพื่อนบ้านเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ในขณะที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศเล็ก มีจำนวนประชากรน้อย และมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่น้อยกว่าจีนมาก แต่ประเทศก็มีความมั่นคงและมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์จำนวนมาก ซึ่งเหมาะสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจต่อจีนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่เดียวกัน ลาวก็เป็นประเทศที่มีที่ตั้งอยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนา

---

¹ชลธิรา สัตยาวัดานา, จีนในกระแสการเปลี่ยนแปลง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2545), หน้า 138-142.

เศรษฐกิจของจีนออกสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ลาวเป็นประเทศผู้รับในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมากกว่าแทนที่จะเข้าไปให้หรือลงทุนในประเทศจีน

4.1.1.1 ด้านการลงทุน

ในด้านการลงทุนของจีนในลาวมีลักษณะสามรูปแบบคือ รูปแบบการลงทุนโดยตรง รูปแบบความร่วมมือหุ้นหรือเป็นส่วนกับลาว และรูปแบบรับเหมาการลงทุน อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ที่ลาวและจีนได้ฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างกันอีกครั้งในปลายปี ค.ศ. 1989 บริษัทจีนที่เข้าไปลงทุนในลาวส่วนมากไปจากมณฑลยูนนาน ที่สำคัญเป็นธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง นอกจากนั้นยังมีการลงทุนบริษัทซ่อมรถยนต์ บริษัทซ่อมรถไถ ฯลฯ จนถึงสิ้นเดือนมีนาคม ค.ศ. 1995 จีนได้ลงทุนในลาวมีมูลค่ารวมกันประมาณ 33.82 ล้านดอลลาร์สหรัฐ²

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 เป็นต้นมา การลงทุนของจีนในลาวได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ถึงสิ้นปี ค.ศ. 1997 มีจำนวน 61 โครงการ (ขนาดน้อย) มีทุนร่วมมือด้วยกันระหว่างลาว-จีน เป็นจำนวนเงิน 71.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แยกเฉพาะทุนของจีนมีจำนวน 46.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และทุนของลาวมีจำนวน 24.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยรายละเอียดดังนี้³

- ด้านการเกษตรกรรมมีโครงการคิดเป็นร้อยละ 2.1 ของทุนทั้งหมด
- อุตสาหกรรมมีจำนวน 20 โครงการ (ตัดเย็บจำนวน 4 โครงการ หัตถกรรมจำนวน 14 โครงการ และ อุตสาหกรรมไม้จำนวน 2 โครงการ) คิดเป็นร้อยละ 47
- ด้านการค้า จำนวน 9 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 7.29
- บริการ 21 โครงการ (บริการทั่วไป จำนวน 11 โครงการ และ โครงการท่องเที่ยวร้านอาหาร จำนวน 10 โครงการ) คิดเป็นร้อยละ 20.46
- ด้านการก่อสร้างจำนวน 5 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.21
- ด้านคมนาคม 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 0.41 และ

²เจียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, หน้า 375.

³สมบัติ ขุนปัญญา, ความสัมพันธ์ระหว่างลาว-จีนจากอดีตถึงปัจจุบัน “กรณีศึกษาในช่วงปี ค.ศ. 1954 ถึงปัจจุบัน” (กรุงเทพฯ: ภาคนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 78-79.

- ด้านบ่อแร่มี 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 2.09

ด้วยการลงทุนของสาธารณรัฐประชาชนจีนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวดังกล่าวจัดอยู่ในระดับที่ 9 ในจำนวน 31 ประเทศ ที่ไปลงทุนในลาว เป็นทุนลงไปเท่ากับร้อยละ 0.76 ของทุนต่างประเทศทั้งหมดในลาว

จากความสำเร็จในความร่วมมือลงทุนระหว่างกันดังกล่าวได้ส่งผลให้จีนเข้ามาลงทุนร่วมกับลาวมากขึ้น โดยเฉพาะมาถึงปี ค.ศ. 2001 มีจำนวน 94 โครงการ มีมูลค่าเป็นเงิน 127 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในบริษัทจีนมีจำนวน 57 โครงการ มีมูลค่าเป็นเงิน 39 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และโครงการร่วมมือกับฝ่ายลาว มีจำนวน 37 โครงการ มีมูลค่าคิดเป็นเงิน 88 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ⁴ และถึงปี ค.ศ. 2003 การลงทุนของบริษัทจีนในลาว มีจำนวน 121 โครงการ รวมมูลค่าคิดเป็นเงิน 327.98 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในบริษัทจีนมีจำนวน 77 โครงการ มีมูลค่าเป็นเงิน จำนวน 206.32 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และร่วมลงทุนกับฝ่ายลาว มีจำนวน 44 โครงการ มีมูลค่าเป็นเงิน จำนวน 121.65 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งที่สำคัญในช่วงปี ค.ศ. 2001-2002 จีนเป็นประเทศอันดับหนึ่งที่มีการลงทุนมากที่สุดในลาว⁵

ดังนั้น การที่จีนเข้ามาลงทุนในลาวมากที่สุดนับจากปี ค.ศ. 2001 เป็นต้นมา แสดงให้เห็นได้ว่า จีนได้ให้ความสำคัญกับลาวอย่างมาก พร้อมกระนั้น จีนมีความเชื่อมั่นในแนวทางการดำเนินนโยบายของลาวทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพ ความมั่นคง ฯลฯ ซึ่งการลงทุนนี้จะช่วยทำให้สองฝ่ายได้รับผลประโยชน์และเกิดการพัฒนาร่วมกันที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

---

⁴คณะกรรมการร่วมมือลาว-จีน แผนการแห่งรัฐ, บทรายงานประจำปี 2001-2002 (นครเวียงจันทน์: แผนการร่วมมือและการลงทุน, 2001-2002), หน้า 1-2.

⁵เอกสารทางราชการ คณะกรรมการแผนการและการร่วมมือ ห้องการคณะกรรมการร่วมมือลาว-จีน, บทสรุปรายงานสภาพการณ์ร่วมมือ ด้านเศรษฐกิจ-การค้า และเทคนิค ระหว่าง สปป. ลาว และ สปป.จีน ในช่วงปีที่ผ่านมา (ปี ค.ศ. 1990-2002) และทิศทาง แผนความร่วมมือในอนาคต, เลขที่ 043/คจ,หค, ลงวันที่ 6/6/2003, หน้า 4.

ตารางที่ 10
การลงทุนจากต่างประเทศในลาวที่ได้รับการอนุมัติ
ตั้งแต่ปี 1988-1996 จำแนกตามประเทศ

ประเทศ	จำนวนโครงการ	ร้อยละของทั้งหมด	จำนวนเงินลงทุน (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	ร้อยละของทั้งหมด
ไทย	232	23.84	2,591.82	38.75
สหรัฐฯ	36	3.70	1,482.40	22.17
เกาหลีใต้	20	2.06	445.10	6.81
ฝรั่งเศส	72	7.40	318.43	4.76
มาเลเซีย	11	1.13	202.13	3.03
ออสเตรเลีย	41	4.21	134.96	2.02
ไต้หวัน	32	3.29	70.59	1.06
นอร์เวย์	1	0.10	54.00	0.81
จีน	62	6.37	39.91	0.60
อังกฤษ	16	1.65	35.30	0.53
อื่นๆ	450	46.25	1,314.59	19.46
รวม	973	100.00	6,689.23	100.00

ที่มา : Permanent Office of the FIMC อังใน อุทฤษฎ์ ปัทมานันท์, อาเซียนใหม่ (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 145.

4.1.1.2 ด้านการค้า

ในการค้าระหว่างลาว-จีนต่างก็มีความสำคัญต่อกันและกัน เพราะปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีพรมแดนติดต่อกัน ดังนั้น การค้าโดยส่วนมากจะเป็นการค้าตามแนวชายแดนในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าของจีนที่สำคัญที่ขายให้ลาวไม่ว่าจะเป็นของกิน ของใช้ ยารักษาโรค ผ้าเครื่องจักร ฯลฯ ในขณะที่ลาวก็ขายไม้ซุง สมุนไพร สินค้าเกษตรให้กับจีน

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่มีการปรับความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับจีนปี ค.ศ. 1989 การค้าลาว-จีนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากมูลค่า 12.69 ล้านดอลลาร์ฯ ในปี ค.ศ. 1991 เป็น 54.21 ล้านดอลลาร์ฯ ในปี ค.ศ. 1995 โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1995 จีนส่งสินค้าเข้าจากลาว มีมูลค่า 6.45

ล้านเหรียญสหรัฐฯ และส่งสินค้าออกไปลาวมีมูลค่า 47.77 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ⁶ อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1996 สินค้าส่งออกของลาวไปจีนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 1995 มีจำนวน 8.16 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่สินค้าของจีนส่งมาลาวกลับลดลง มีจำนวน 26.68 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะเดียวกัน ในปี 1997-1998 การค้าระหว่างลาวกับจีนที่มีต่อกันกลับลดลงอย่างมาก ซึ่งสินค้าลาวส่งไปจีน มีจำนวน 5.82 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และ จำนวน 7.90 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ ในทำนองเดียวกัน สินค้าที่จีนส่งมาลาวก็ลดลงเช่นกัน มีจำนวน 22.93 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และจำนวน 17.83 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี การที่ลาวกับจีนมีการค้าระหว่างกันลดลงอย่างมาก ในช่วงนี้มีเหตุผลที่เชื่อได้ว่า เพราะประเทศทั้งสองได้รับผลกระทบจากวิกฤตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ เมื่อประเทศไทยจำเป็นต้องลดค่าเงินบาทในวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 และอีก 1 เดือนต่อมาต้องขอรับความช่วยเหลือทางการเงินจาก IMF วิกฤตทางเศรษฐกิจนี้ได้ขยายตัวลามไปสู่ประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย มีการลดค่าเงินในหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเกาหลีใต้จนเศรษฐกิจถดถอยทั่วทั้งเอเชีย⁷ อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 – 2002 การค้าระหว่างลาวกับจีนก็ได้กลับเพิ่มขึ้นเรื่อยมา โดยสินค้าที่ลาวส่งออกไปจีน มีจำนวน 9.55 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จำนวน 6.42 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จำนวน 7.46 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และจำนวน 9.65 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ ส่วนจีนได้ส่งสินค้ามาลาวมีจำนวน 22.16 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ 34.42 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ 54.41 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และ 54.80 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ⁸

จากการค้าระหว่างกันดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ในปี ค.ศ. 2002 ลาวและจีนได้มีการค้าระหว่างกันมากที่สุดภายหลังที่มีการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกันนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา ฉะนั้น การค้าโดยรวมระหว่างกันในปี ค.ศ. 2002 มีจำนวนถึง 63.25 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 2001 จำนวน 61.87 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 3.3 ซึ่งสินค้าส่งออกของลาวไปจีนเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.4 ส่วนค้าของจีนที่ส่งมาลาวลดลงร้อยละ 0.2 ในขณะที่ปี ค.ศ. 2003 การค้าโดยรวมระหว่างกัน ในเดือนมกราคม – มิถุนายน 2003 มีจำนวนถึง 62.55 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อเทียบกับช่วงระยะเดียวกันในปี ค.ศ. 2002 เพิ่มขึ้นร้อยละ 101.1 ซึ่งสินค้าส่งออกของลาวไปจีนมีจำนวน 4.33 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลงร้อยละ 10.4 และสินค้าจีนส่งเข้าลาวมีจำนวน 58.22 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 121.7 อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านี้ในช่วงปลายปี ค.ศ. 2002

⁶เจียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, หน้า 375

⁷จุลชีพ ชินวรร โฉ. สุสหัสวรรษที่ 3: กระแสเศรษฐกิจที่ไร้พรมแดน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2544), หน้า 274.

⁸คณะกรรมการแผนการและการร่วมมือ หอการค้าคณะกรรมการร่วมมือลาว-จีน, บทสรุปรายงานสภาพการณ์ร่วมมือ ด้านเศรษฐกิจ-การค้า และเทคนิค ระหว่าง สปป ลาว และ สปป จีน ในช่วงปีที่ผ่านมา (ปี ค.ศ. 1990-2002) และทิศทาง แผนความร่วมมือในอนาคต, 2003, หน้า 10.

สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้ตกลงให้สิทธิพิเศษแก่สินค้าของลาวส่งออกไปจีน จำนวน 202 รายการ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้ความร่วมมือด้านการค้าระหว่างสองประเทศมีลักษณะใหม่⁹ และในขณะเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายลาว-จีนก็ได้ลงนามในเอกสาร 2 ฉบับ คือ 1. ข้อตกลงว่าด้วยการลดล้างหนี้สินบางจำนวนให้แก่รัฐบาลลาว 2. สัญญาว่าด้วยการร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างกัน ในโอกาสที่ท่านคำไต สีพันดอน ประธานประเทศของลาวได้ไปเยือนจีนทางรัฐกิจตามคำเชิญของท่านหูจิ่นเทา เมื่อวันที่ 12-14 มิถุนายน 2003¹⁰ ซึ่งข้อตกลงต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ลาวและจีนเกิดความร่วมมือทางการค้าระหว่างกันมากขึ้น ที่สำคัญจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศระหว่างกันได้อย่างแท้จริงในอนาคตอันใกล้¹¹ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าลาวและจีนจะมีการค้าระหว่างกันในแต่ละปีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่การที่ลาวมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าจีนทำให้สินค้าส่งออกของลาวไปจีนมีน้อยกว่าสินค้าของจีนที่ส่งมาลาว ต่อกับสภาพดังกล่าวที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้ลาวมีการขาดดุลการค้าให้แก่จีนจำนวนมาก แต่ในอนาคตอันใกล้ก็เชื่อได้ว่าการค้าของลาวที่มีต่อจีนก็น่าจะดีขึ้น เพราะด้วยเหตุผลที่ว่า ในปัจจุบันประเทศลาวได้มีการลงทุนจากนานาประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะการลงทุนจากจีนที่จะช่วยให้ทั้งสองประเทศได้รับผลประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศร่วมกัน อันจะทำให้การค้าระหว่างสองประเทศก้าวไปสู่การค้าที่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับจีนในระดับทวิภาคีนี้ต่างฝ่ายต่างให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งเห็นได้จากการที่ทั้งสองประเทศมีการร่วมมือในด้านการค้าและด้านการลงทุนระหว่างกันดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ อย่างไรก็ตาม นอกจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจแล้ว ทั้งลาวและจีนยังได้มีความร่วมมือทางด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรม สาธารณสุข การท่องเที่ยว การบริการต่าง ๆ ฯลฯ¹¹ ด้วย

⁹คณะกรรมการแผนการและการร่วมมือ ห้องการคณะกรรมการร่วมมือลาว-จีน, สรุปการจัดตั้งแผนการร่วมมือด้านเศรษฐกิจ – การค้า ประจำปี ค.ศ. 2002-2003 และแผนการช่วงปี ค.ศ. 2003-2004 ของห้องการคณะกรรมการร่วมมือลาว-จีน, เลขที่ 080/คลง,หค, ลงวันที่ 28/8/2003, หน้า 4.

¹⁰กระทรวงการต่างประเทศ, สรุปย่อความสัมพันธ์ระหว่าง สปป ลาว และ สปป จีน, 2003, หน้า 1.

¹¹รายละเอียดใน สมบัติ ขุนปัญญา, ความสัมพันธ์ระหว่างลาว-จีนจากอดีตถึงปัจจุบัน “กรณีศึกษาในช่วงปี ค.ศ. 1954 ถึงปัจจุบัน”, หน้า 87-88.

ตารางที่ 11
แสดงปริมาณการค้าลาว-จีน

(หน่วย: ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ลำดับ	ปี	สินค้าลาวส่งออกไปจีน	สินค้าจีนส่งออกมาลาว	รวมยอด
1	1995	6,450	47,770	54,220
2	1996	8,160	26,680	34,840
3	1997	5,820	22,930	28,750
4	1998	7,900	17,830	25,730
5	1999	9,555	22,161	31,716
6	2000	6,420	34,420	40,840
7	2001	7,460	54,410	61,870
8	2002	9,650	54,800	63,950

ที่มา: ข้อมูลจากที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจสถานเอกอัครราชทูต สปป. จีน ประจำลาว อ้างใน คณะกรรมการแผนการและการร่วมมือ ห้องการคณะกรรมการร่วมมือลาว-จีน, บทสรุปรายงานสภาพการณ์ร่วมมือ ด้านเศรษฐกิจ-การค้า และเทคนิค ระหว่าง สปป. ลาว และ สปป. จีน ในช่วงปีที่ผ่านมา (ปี ค.ศ. 1990-2002) และทิศทาง แผนความร่วมมือในต่อหน้า.เลขที่ 043/คจจ,ทก, ลงวันที่ 6/6/2003, หน้า 10.

4.1.2 ความร่วมมือระดับพหุภาคี

การที่ประเทศต่าง ๆ มีความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในระดับพหุภาคี โดยเฉพาะการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันเป็นความร่วมมือกันด้านการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ในระยะกลางศตวรรษที่ 20 ได้ปรากฏความเคลื่อนไหวเพื่อนำไปสู่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่ง ฮาเบอร์เลอร์ ก๊อตตไฟรด์ (Haberler Gottfried) เรียกว่าเป็นยุคของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (the age of integration)¹²

¹²มณีกร แดงเจริญ, ทฤษฎีว่าด้วยการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ (กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537), หน้า 5.

4.1.2.1 ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ หรือสี่เหลี่ยมทองคำ (Economic Quadrangle or the Golden Quadrangle)

ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเป็นการร่วมมือระหว่างจีนตอนใต้-พม่า-ลาว-ไทย (Quadrangle Economic Cooperation: China-Myanmar-Laos-Thailand) ซึ่งเป็นความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคระหว่าง 4 ประเทศ ภายหลังจากที่ลาวและจีนมีการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดในการจัดตั้งเขต “ความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคระหว่างสี่ประเทศ” หรือ “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” นอกจากเป็นผลพวงของการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ของโลก และของภูมิภาคต่าง ๆ อันถือเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ทั้งสี่ประเทศของโครงการแล้ว ปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและทางการเมืองของทั้งสี่ประเทศในอนุภูมิภาคนี้ก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเช่นกัน แนวความคิดการจัดตั้งเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าบรรยากาศทางการเมืองไม่เอื้ออำนวยให้ การประกาศนโยบายแปรสนามรบเป็นสนามการค้าในอินโดจีน (ซึ่งรวมถึงพม่าในเวลาต่อมา) ให้เป็นตลาดการค้าตามนโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อปี ค.ศ. 1988¹³ ประกอบกับแนวความคิดริเริ่มและแรงผลักดันของนักธุรกิจภาคเอกชน และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงรายเกี่ยวกับความร่วมมืออนุภูมิภาคสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจด้วย ได้นำไปสู่การขยายการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทยทางเหนือทั้งลาว พม่า และจีน ซึ่งคณะผู้แทนภาคเอกชนของหอการค้าเชียงรายได้เดินทางไปเยือนเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 1989 และปรึกษารื้อกับเจ้าหน้าที่ของลาวในการอำนวยความสะดวกในการค้าระหว่างกัน ต่อมาในวันที่ 4 กรกฎาคม ปีเดียวกัน คณะผู้แทนหอการค้าจังหวัดเชียงรายได้เดินทางไปเยือนมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน และได้ลงนามในบันทึกช่วยจำกับผู้แทนของจีนในการร่วมมือด้านการท่องเที่ยวและการค้าระหว่างท้องถิ่น

ต่อมาในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1993 กระทรวงการต่างประเทศของไทย ได้เป็นเจ้าภาพจัดประชุม “การพัฒนาเครือข่ายการคมนาคมระหว่างไทย-จีน-ลาว-พม่า” ขึ้น เพื่อพิจารณาการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำระหว่างกันในการประชุมครั้งนี้ โดยมีผู้แทนจากองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เช่น คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับ

¹³ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์ และ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อุรุทยา, ผลกระทบของโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจต่อประเทศไทย (กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาลัยเชียงใหม่, 2542), หน้า 3.

เอเชียและแปซิฟิก(ESCAP) โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ(United Nations Development Programme) ธนาคารโลก (World Bank) และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) เข้าสังเกตการณ์ด้วย หลังจากนั้นหนึ่งเดือน นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย ได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างวันที่ 4-6 มิถุนายน ค.ศ. 1993 และต่อมาได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนในระหว่างวันที่ 25 สิงหาคม – 3 กันยายน ค.ศ. 1993 นายกรัฐมนตรีไทยปรึกษารื้อกับผู้นำของลาว ซึ่งทั้งสองประเทศได้สนับสนุนแนวคิดความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ¹⁴ สำหรับพม่า นั้น รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนต่อการพัฒนาพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าอย่างเต็มที่ โดยจัดทำงบประมาณในการพัฒนาถนนและเส้นทางการค้าที่เชื่อมโยงกับเส้นทางของไทยในภาคเหนือ¹⁵ และในปี ค.ศ. 1994 ได้มีการจัดประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสของประเทศทั้งสี่ในโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ที่ คุนหมิง ยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน และในปี ค.ศ. 1995 ได้มีการประชุมอีกหลายครั้ง¹⁶

อย่างไรก็ดี ในด้านหลักการและวัตถุประสงค์ของความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนั้น มีดังนี้¹⁷

1. เพื่อส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจให้มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
2. กำหนดให้มีความร่วมมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง (ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ) เพื่อเป็นพื้นฐานความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าร่วมกัน
3. ส่งเสริมให้มีความร่วมมือ และการเคลื่อนย้ายปัจจัยทางเศรษฐกิจต่างๆ ระหว่างกัน เช่น การเคลื่อนย้ายการลงทุน เทคโนโลยี ทรัพยากรและการจัดตั้ง
4. จัดให้มีกลไกหรือหน่วยงานกลางเพื่อประสานความร่วมมือ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจมีขึ้น

¹⁴ จุลชีพ ชินวรรโณ, สู่สหัสวรรษที่ 3: กระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกที่ไร้พรมแดน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์, 2544), หน้า 246-247.

¹⁵ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์ และ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อุรุทยา, ผลกระทบของโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจต่อประเทศไทย, หน้า 40.

¹⁶ จุลชีพ ชินวรรโณ, สู่สหัสวรรษที่ 3: กระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกที่ไร้พรมแดน, หน้า 247.

¹⁷ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์ และ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อุรุทยา, ผลกระทบของโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจต่อประเทศไทย, หน้า 37.

5. เพื่ออำนวยความสะดวก และขจัดปัญหาและอุปสรรคด้านการค้าและการลงทุนระหว่างกัน
6. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนและรัฐกิจของแต่ละประเทศได้เข้ามามีบทบาทกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนซึ่งกันและกัน
7. ส่งเสริมให้มีการติดต่อไปมาหาสู่ แลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวระหว่างกัน
8. เสริมสร้างให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม
9. เสริมสร้างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และให้มีการแลกเปลี่ยนทักษะความเชี่ยวชาญและเทคโนโลยี รวมทั้งการร่วมรักษาและปกป้องสิ่งแวดล้อมของอนุภูมิภาค

ในขณะที่พื้นที่โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ อันประกอบไปด้วย 4 ประเทศ นั้น แต่ละประเทศครอบคลุมพื้นที่ ดังนี้¹⁸

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ครอบคลุมแขวงบ่อแก้ว หลวงน้ำทา หลวงพระบาง อุดมไซย เวียงจันทน์ เป็นหลัก และอาจขยายไปถึงแขวงพงสาตี ไชยะบูลี ซึ่งมีประชากรประมาณ 2 ล้านคน

ประเทศไทย ครอบคลุมดินแดนบริเวณภาคเหนือตอนบน โดยมีจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ดาก และน่าน เป็นหลัก และอาจขยายลงมาคลุมถึงลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ รวมประชากรประมาณ 18 ล้านคน

สหภาพพม่า (เมียนมาร์) ครอบคลุมรัฐฉานซึ่งมีเมืองเชียงตุงเป็นหลัก แต่ขยายไปถึงคะฉิ่นและคะยา โดยมีประชากรรวมประมาณ 5 ล้านคน

สาธารณรัฐประชาชนจีน มีมณฑลยูนนานซึ่งมีประชากรประมาณ 40 ล้านคนเป็นหลัก แต่อาจขยายไปถึงมณฑลเสฉวนและมณฑลกุ้ยโจวซึ่งมีประชากรเพิ่มอีก 120 ล้านคน

อย่างไรก็ตาม นอกจากสามมณฑล (มณฑลยูนนาน เสฉวน และกุ้ยโจว)ของจีนที่กล่าวมาแล้ว จีนยังได้จัด 2 เขตปกครองตนเอง (กวางสี และทิเบต) เข้าอยู่ในกรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยม

¹⁸จุลชีพ ชินวรร โณ, สู่ศหัสวรรษที่ 3: กระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกที่ไร้พรมแดน, หน้า 245-246.

เศรษฐกิจด้วย เพราะสองเขตนี้ก็อยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจจีนตอนใต้เช่นกัน ซึ่งที่สำคัญเมื่อนำจำนวนประชากรของ 5 มณฑลและเขตมารวมกันแล้วจะมีประมาณ 238.6 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19.4 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ¹⁹

เมื่อโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งสี่ประเทศก็ได้มีผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันขึ้นในด้านคมนาคมขนส่งและด้านพลังงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการสร้างถนนเชื่อมไทย-จีนตอนใต้ โดยผ่านพม่า (สายเชียงราย-เชียงตุง-ด้าล้อ-ชียงรุ่ง-คุนหมิง) ระยะทาง 241 กม. โครงการสร้างถนนเชื่อมไทย-จีนตอนใต้ โดยผ่านลาว (สายเชียงของในจังหวัดเชียงราย-บ้านห้วยทราย หลวงน้ำทา-บ่อเตน เชียงรุ่ง คุนหมิง) ระยะทาง 354 กม. ส่วนรถไฟเชื่อมไทย-ลาวและจีนตอนใต้ เส้นทางคมนาคมในแม่น้ำโขง ซึ่งโครงการเหล่านี้กำลังมีการดำเนินการก่อสร้างอยู่แต่ค่อนข้างช้ามาก เพราะปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1997 และปัญหาภายในของแต่ละประเทศ ในขณะที่โครงการผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ 8 โครงการในระยะ 20 ปี มีกำลังผลิตรวมกันกว่า 10,000 เมกกะวัตต์²⁰

4.1.2.2 ความร่วมมือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่าง ไทย-ลาว-พม่า-จีนตอนใต้-กัมพูชา-เวียดนาม หรือ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region Economic Cooperation: GMS-EC)

ความร่วมมือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ได้ริเริ่มขึ้นโดยธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank-ADB) นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 ซึ่งให้การสนับสนุนด้านวิชาการเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ไทย กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม และจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน) หลังจากนั้น ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ได้ดำเนินการจัดการให้มีการประชุมคณะผู้แทนของประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ทั้งในระดับรัฐมนตรี ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส และระดับคณะทำงานรวมจำนวนแต่ละระดับ 8 ครั้งด้วยกัน (ตั้งแต่ครั้งที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1994 – ครั้งที่ 8 เดือนตุลาคม ค.ศ. 1998)

¹⁹ดูรายละเอียดใน , สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ: ความเป็นจริงและผลกระทบ. หน้า 27-32.

²⁰ดูรายละเอียดใน จุลชีพ ชินวรโร, สหัสวรรษที่ 3: กระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกที่ไร้พรมแดน, หน้า 247-249.

ในขณะที่กรอบความร่วมมือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ หรือ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง มีดังนี้²¹

1. ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางด้านการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร และการบริการ เพื่อก่อให้เกิดการจ้างงาน และยกระดับการครองชีพของประชาชนในพื้นที่
2. ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน
3. ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก

ในขณะเดียวกัน ภายใต้กรอบความร่วมมือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ หรือ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ได้มีการตกลงที่จะร่วมมือใน 7 สาขาด้วยกัน ดังนี้

1. สาขาคมนาคมขนส่ง ซึ่งครอบคลุมทั้งคมนาคมทางบก ทางน้ำและทางอากาศ
2. สาขาพลังงาน ได้แก่ ความร่วมมือในการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ ก๊าซ และน้ำมัน
3. สาขาการท่องเที่ยว
4. สาขาโทรคมนาคม
5. สาขาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
6. สาขาสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
7. สาขาการค้าและการลงทุน

ความก้าวหน้าของโครงการความร่วมมือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ หรือ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงใน 7 สาขาได้มีการดำเนินการแล้วเสร็จไปบางส่วนแล้วในประเทศภาคี 6 ประเทศ²²

ปัจจุบันความร่วมมือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ หรือ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาในแนวพื้นที่เศรษฐกิจ (Economic Corridors) โดยเฉพาะในแนวตะวันออก-ตะวันตก ที่เชื่อมโยงระหว่างสหภาพพม่า ไทย สปป.ลาว และ

²¹ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์ และ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, ผลกระทบของโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจต่อประเทศไทย, หน้า 36-41.

²² ดูรายละเอียดใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 41-61.

เวียดนาม และในแนวเหนือ-ใต้ ที่เชื่อมโยงระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ ผ่าน สปป.ลาว ซึ่งจะเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานควบคู่ไปกับการปรับปรุงกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้า และการลงทุนในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนด้านการผลิต การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในภูมิภาค

ในการประชุมสุดยอดกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region Economic Cooperation: GMS-EC) ครั้งแรก เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 2002 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ที่ประชุมได้ตกลงที่จะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค การอำนวยความสะดวกทางการค้า การผ่อนคลายเรื่องวีซ่าเข้าเมือง การอนุญาตข้ามแดน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยว และนักธุรกิจให้มีการพบปะกันให้มากขึ้น ทั้งไทยได้เสนอให้เร่งรัดและส่งเสริมความร่วมมือทางการค้า และด้านการท่องเที่ยวโดยให้จังหวัด เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการค้า การท่องเที่ยวและการบินของอนุภูมิภาคเชื่อมโยงกับเมืองหลวงและเมืองรองของในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงและเชียงรายเป็นเขตพิเศษที่จะสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาททางเศรษฐกิจการค้าตามแนวชายแดน

ประเทศสมาชิกความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า และผู้โดยสารข้ามแดนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (ไทย ลาว และ กัมพูชา) ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการชี้แจงความสัมพันธ์ระหว่างความตกลงว่าด้วยความสะดวกในการขนส่งฯ ในการประชุม GMS Summit ซึ่งจะมีผลทำให้จีนสามารถเข้าร่วมเป็นภาคีความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งฯ โดยสาระสำคัญของความตกลง คือ การยกเว้นการเก็บภาษีและค่าบริการอื่น ๆ ในการขนส่งสินค้าประเทศภาคีสัญญา เพื่อความร่วมมือในการลดปัญหาและอุปสรรคในการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารผ่านแดน²³

4.1.2.3 สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (The Association of South East Asian Nations: ASEAN)

สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน ซึ่งประกอบด้วยประเทศไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ กลุ่มประเทศสมาคมอาเซียนทั้งห้าประเทศได้ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ. 1967 โดยรัฐมนตรีต่างประเทศของ 5 ประเทศ ได้มาประชุมร่วมกัน

²³เส้นทางอนาคตความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ไทย-จีน (กรุงเทพฯ: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2545), หน้า13-14.

เพื่อลงนามในปฏิญญาสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยจุดมุ่งหมายของสมาคมอาเซียน นอกจากจะเร่งรัดความเจริญทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ยัง

“ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคนี้ โดยเคารพอย่างแน่วแน่ในความยุติธรรม และหลักแห่งนิติธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ และยึดมั่นในหลักแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ”²⁴

หลังจากนั้น อาเซียนก็ได้ขยายตัวสมาชิกภาพเป็นครั้งแรกจาก 5 ประเทศเป็น 6 ประเทศ ด้วยการรับบรูไนเข้าร่วม เมื่อวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1984 และการขยายตัวครั้งที่ 2 ด้วยการรวมเอาเวียดนามเข้าสู่สมาชิกภาพเมื่อปี ค.ศ. 1995 และการรวมลาวและพม่าเข้ามาเป็นประเทศสมาชิกเมื่อปี ค.ศ. 1997 ซึ่งเป็นการขยายตัวสมาชิกภาพครั้งที่ 3 ²⁵

อย่างไรก็ตาม ภายหลังยุคสงครามเย็น นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 ลาวได้ดำรงสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์อาเซียนไปสู่การเป็นสมาชิกอย่างสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1997 ดังกล่าว ซึ่งรัฐบาลลาวได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ²⁶

ในขณะเดียวกัน อาเซียนก็ได้ปรึกษาหารือกับจีนเมื่อปี ค.ศ. 1994 และได้รับการสถาปนาความสัมพันธ์เป็นประเทศคู่เจรจาของอาเซียนในปี ค.ศ. 1996 โดยมีความร่วมมือระหว่างกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ภายใต้อกรอบความร่วมมือสำหรับอาเซียนกับจีน (ASEAN+1) และความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเกาหลี (ASEAN+3) รวมทั้งโครงการลุ่มแม่น้ำโขง (Mekong Basin Development)

ความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับจีนในด้านเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ การส่งเสริมการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกในการเปิดตลาด การเสริมสร้างความร่วมมือด้านเทคโนโลยีและการแลกเปลี่ยนข้อมูลการค้า ในปี ค.ศ. 2000 นายกรัฐมนตรี จูหรงจี ของจีนเสนอในที่ประชุมอาเซียน-จีน ให้จัดตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ อาเซียน-จีน ด้านความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อ

²⁴จุลชีพ ชินวรรโณ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 216.

²⁵อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, อาเซียนใหม่ (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 3.

²⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 131.

ศึกษาผลกระทบจากการที่จีนเข้าเป็นสมาชิก WTO เสนอแนะมาตรการเสริมสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างกัน และความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี

ในปี ค.ศ. 2001 ผู้นำอาเซียน-จีน เห็นชอบต่อข้อเสนอของคณะผู้เชี่ยวชาญอาเซียน-จีน เรื่องกรอบความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน (Forging Closer ASEAN-China Economic Relations in the 21st Century) และ การจัดตั้งเขตการค้าเสรี อาเซียน-จีน ภายใน 10 ปี โดยให้เริ่มการเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรีในปี ค.ศ. 2002 นอกจากนี้ ผู้นำสองฝ่ายก็เห็นพ้องกันว่า ในความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจควรให้ความสำคัญลำดับต้นในด้าน 1. เกษตร 2. เทคโนโลยี 3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 4. การลงทุน และ 5. การพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง จีนได้ให้ความสนับสนุนอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนนและรถไฟใน สปป. ลาว และเสนอเงินช่วยเหลือ 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในการจัดระเบียบเกาะแก่งในแม่น้ำโขง ตอนบนใน สปป. ลาว พม่า และไทย เพื่อช่วยให้การเดินเรือสะดวกขึ้น

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน-จีน เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2002 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ผู้นำประเทศอาเซียน 10 ประเทศ และผู้นำจีนได้ร่วมลงนามใน Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation between ASEAN and China โดย Framework Agreement จะเป็นกรอบกว้าง (comprehensive) เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการเปิดการค้าเสรีต่อไปประกอบด้วยขบพบัญญัติสำคัญๆ อาทิ ขบบัญญัติว่าด้วยเรื่องการเปิดเสรีการค้าสินค้า บริการและการลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายให้จัดตั้งเขตการค้าเสรี ภายในปี ค.ศ. 2010 ทั้งนี้ อาเซียนใหม่ (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม) ยืดหยุ่นเวลาออกไปภายในปี ค.ศ. 2015 ยังมีการลดภาษีสินค้ากลุ่มแรก (Early Harvest) ประกอบด้วยสินค้าเกษตรตอนที่ 01-08 และสินค้า Specific products ซึ่งมีผลเฉพาะกับประเทศที่ตกลงกันสองฝ่ายเท่านั้น ไทยกับจีนตกลงที่จะนำสินค้าเร่งลดภาษี 2 รายการ คือ ถ้วยหินแอนทราไซต์และถ่านหินโค้ก ซึ่งเริ่มเปิดภายใน 1 มกราคม 2004 และ ลดภาษีให้เหลือ 0% ภายใน 3 ปี ในขณะเดียวกันอาเซียนและ จีน ตกลงที่จะเร่งรัดดำเนินการความร่วมมือด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น การเชื่อมโยงทางรถไฟระหว่างคุนหมิงกับสิงคโปร์ การเชื่อมระหว่างกรุงเทพ คุนหมิง และความตกลงให้มีการยอมรับในสาขาที่เป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย เช่น สินค้าเกษตร สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการจัดทำบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับความร่วมมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และ การสื่อสาร เป็นต้น²⁷

²⁷เส้นทางอนาคตความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ไทย-จีน. หน้า13-14.

4.2 ความร่วมมือทางด้านความมั่นคงระหว่างลาว-จีน

4.2.1 ความร่วมมือระดับทวิภาคี

ภายหลังที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีความสัมพันธ์ระหว่างกันถึงขั้นปกตินับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา ทำให้ประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ทั้งสองประเทศมีความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจที่ดีระหว่างกันนับสิบปี ส่งผลให้ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า “มิตรภาพระหว่าง 2 ชาติ หรือ 2 รัฐ ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาเป็นเวลานานมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งสองฝ่ายได้เสริมขยายความสัมพันธ์ให้มีความลึกซึ้งอันดีตลอดไปบนพื้นฐานผลประโยชน์ของ 2 ชาติ หรือ 2 รัฐ ตลอดถึงความมีเสถียรภาพความมั่นคงและการพัฒนาในภูมิภาคให้ดีขึ้น” ด้วยประสงค์ต่อกันดังกล่าว จึงได้มีแถลงการณ์ร่วมมือลาว-จีน ที่ นครเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 2000 ซึ่งเป็นช่วงที่ท่าน เจียง เจ๋อหมิน เดินทางไปเยี่ยมเยือนลาวอย่างเป็นทางการของผู้นำสูงสุดของจีน ในช่วงวันที่ 11-13 พฤศจิกายน ค.ศ. 2000 โดยรายละเอียดของคำแถลงการณ์ร่วมมือลาว-จีน ดังนี้²⁸

1. ทั้งสองฝ่ายมีประสงค์ต้องเคารพในหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ 5 หลักการ ในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ซึ่งมีการกำหนดไว้ในสนธิสัญญาไมตรีจิต และความร่วมมือในเอเชียอาคเนย์และหลักการแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ
2. การรักษาสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการพบปะของผู้นำทั้งสองฝ่าย ตลอดถึงความร่วมมือระหว่าง 2 พรรค-รัฐ กองทัพ รัฐสภา องค์กรจัดตั้งต่าง ๆ ให้มีการขยายตัวอย่างรอบด้านและมีความลึกซึ้งตลอดไป
3. การรักษาความร่วมมือแบบทวิภาคีที่ทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะร่วมกับหลายฝ่ายหรือแบบพหุภาคีในภูมิภาค เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสองชาติและภูมิภาค
4. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การเกษตรกรรม ป่าไม้ การท่องเที่ยว ตลอดจนขอบเขตต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องร่วมมือกันปฏิบัติ ดังนี้

- 4.1 ให้คำชี้แนะและประสานงาน โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ-การค้า และเทคโนโลยีระหว่างสองฝ่าย ให้มีความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพและผล ตลอดถึงความร่วมมือทางด้านสิ่งแวดล้อม

²⁸ กระทรวงการต่างประเทศลาว, แถลงการณ์ร่วมมือลาว-จีน, 2000, หน้า 1-4.

- 4.2 หาช่องทางและวิธีการต่าง ๆ ร่วมกันในการส่งเสริมการค้าชายชายแดน ตลอดจนการสนับสนุนหน่วยธุรกิจของทั้งสองฝ่าย เพื่อความสะดวกในการดำเนิน โครงการและการสนองแรงงานต่าง ๆ
  - 4.3 ส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเกษตรกรรม-ป่าไม้ เช่น การนำใช้ทรัพยากรไม้-ป่าไม้ ด้วยวิธีต่าง ๆ หรือ เทคโนโลยี และมีมาตรการตรวจสอบ ป้องกันพืชพันธุ์และปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่จะตามมา เป็นต้น
  - 4.4 ส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยวระหว่างลาว-จีน มีการปรึกษาหารือร่วมกันและมีวิธีการกำหนดการปฏิบัติอย่างชัดเจน
5. ส่งเสริมความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรม-สังคม อาทิ การศึกษา สาธารณสุข กีฬา การแลกเปลี่ยนคณะเยี่ยมเยือนระหว่างกัน การจัดงาน การวางแสดงต่าง ๆ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนนักศึกษาด้วยกัน
  6. เสริมสร้างความสัมพันธ์ไมตรีและการร่วมมือกันรักษาความมั่นคงของทั้งสองรัฐ ระหว่างกองทัพ มีการเยี่ยมเยือนผู้นำระดับสูงด้วยกัน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนนักวิชาการซึ่งกันและกัน
  7. ภายหลังจากที่มีการทำสนธิสัญญาปักปันเขตแดนระหว่าง 2 ชาติ ลาว-จีน ที่ลงนามกันมาแล้ว และจะต้องมีสนธิสัญญาเพิ่มเติมทางด้านการจัดระเบียบ-การคุ้มครองชายแดนระหว่างลาว-จีน ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยซึ่งมีกฎหมายต่าง ๆ ร่วมกัน การประสานงานการคุ้มครองชายแดนร่วมกันให้มีความสงบสุขในการไปมาหาสู่ ทำการค้าชายชายแดนเพื่อความมีเสถียรภาพตามแนวชายแดนของทั้งสองฝ่าย
  8. ส่งเสริมความร่วมมือกับองค์การจัดตั้งต่าง ๆ และองค์การความยุติธรรมร่วมมือกัน โดยมีคณะตรวจสอบแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลทางด้านการปราบปราม การค้าเถื่อน สิ่งเสพติด การลักลอบและอาชญากรรมข้ามชาติ อื่น ๆ
  9. ส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (ลาว จีน พม่า และไทย) และกรอบความร่วมมือ 6 เหลี่ยมเศรษฐกิจ (ลาว จีน กัมพูชา ไทย พม่า และเวียดนาม) เพื่อผลประโยชน์ในระยะยาวนาน ในอนุภูมิภาคและทำให้การร่วมมือเป็นรูปธรรมมากขึ้น
  10. ฝ่ายจีนเคารพความเป็นเอกราชอธิปไตยและผืนแผ่นดินอันครบถ้วนของลาว ฝ่ายลาวก็เคารพนโยบายจีนเดียว จำกัดความสัมพันธ์ทางการเมืองกับไต้หวัน และฝ่าย

จีนก็ชื่นชมนโยบายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนกับจีนในการรวมจีนเป็นหนึ่งเดียว

11. การร่วมมือกันจากหลาย ๆ ฝ่ายในกรอบของพหุภาคี เช่น ในเวทีของภาคพื้นอาเซียน (ARF) เวทีของสหประชาชาติและเวทีขององค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ เป็นต้น
12. สถานการณ์ของโลกปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไป ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า “ความสำคัญของโลกปัจจุบันคือ การสร้างสันติภาพและการพัฒนา” ซึ่งร่วมกันต่อต้านการสร้างโลกเป็น “ขั้วเดียว” และโลกมีแนวโน้มเป็นหลายขั้ว เพราะจะทำให้ระบบการเมืองและเศรษฐกิจของโลกมีความยุติธรรม
13. ทั้งสองฝ่ายเคารพในหลักการทั่วไปของสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องกับสภาพการอันดีงามไม่ว่าจะเป็นประเทศใหญ่หรือประเทศเล็กก็ตาม ไม่ให้ประเทศใดหนึ่งเข้าไปแทรกแซง กิจการภายในของอีกประเทศหนึ่ง หรือจะเป็นข้ออ้างใด ๆ ก็ตามต่อต้านทุกรูปแบบของลัทธิใช้อำนาจที่จะเอาปัญหาสิทธิมนุษยชนของประเทศตนเข้าไปทำเสียหายในประเทศอื่น ๆ ที่จะเป็นรูปแบบการแทรกแซงของประเทศนั้นๆ

ในคำแถลงการณ์ร่วมมือระหว่างลาว-จีน จำนวน 13 ข้อดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ทั้งลาวและจีนเน้นความร่วมมือระหว่างกันทั้งระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคี ซึ่งสองฝ่ายได้เน้นความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม-วัฒนธรรม ฯลฯ แต่ที่สำคัญในการแถลงการณ์ร่วมมือระหว่างกันครั้งนี้มีหลายข้อที่ทั้งสองฝ่ายได้เน้นถึงความร่วมมือทางความมั่นคงระหว่างกัน รวมไปถึงความร่วมมือในระดับภูมิภาคและในระดับโลกด้วย เป็นต้น

ภายหลังที่มีการแถลงการณ์ร่วมมือลาว-จีนดังกล่าว ทั้งสองฝ่ายก็ได้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกันในทุกระดับ เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของคำแถลงการณ์ร่วมมือระหว่างกันและเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ของทั้งสองฝ่ายที่วางไว้ ดังนั้น ในกลางเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2001 ท่านหวังอี้ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของจีน ได้มาเยือนลาวอย่างเป็นทางการ ในทำนองเดียวกัน ท่านนูนยัง วิละจิต นายกรัฐมนตรีของลาว พร้อมคณะก็ได้ไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 3-7 กุมภาพันธ์ 2002 และท่านจุมมะลี ไชยะสอน กรรมการกรมการเมือง รองประธานประเทศของลาวก็ได้เยือนจีนแบบไม่เป็นทางการ เมื่อช่วงเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2002

เช่นกัน²⁹ ซึ่งการแลกเปลี่ยนการเยือนกันระหว่างผู้นำดังกล่าวจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจ เข้าใจระหว่างกันและร่วมมือกันมากขึ้นอันนำไปสู่ความมั่นคงระหว่างกันมากขึ้นด้วย ในขณะที่เดียวกันทั้งสองฝ่ายก็ได้มีการแลกเปลี่ยนคณะผู้แทนทางทหารชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นวิชาการ ด้วยกันในแต่ละปี เพื่อให้เกิดทักษะ และการความรู้ระหว่างกัน ภายหลังจากที่ได้มีแถลงการณ์ร่วมลาว และจีนดังกล่าว³⁰

จากสภาพของความร่วมมือระหว่างกันที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้เห็นได้ว่าภายหลังจากที่ทั้งสองประเทศมีแถลงการณ์ร่วมกันได้ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในลักษณะใหม่ โดยเฉพาะความร่วมมือทางด้านความมั่นคงระหว่างกันอย่างจริงจัง ซึ่งความร่วมมือระหว่างกันดังกล่าวจะทำให้สองฝ่ายสามารถช่วยให้แก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น โดยความไม่เข้าใจระหว่างกันได้ และที่สำคัญความร่วมมือระหว่างกันดังกล่าวจะทำให้ประเทศทั้งสองมีความมั่นคงต่อกันมากขึ้นกว่าเดิม อย่างแน่นอน

4.2.2 ความร่วมมือระดับพหุภาคี

ความร่วมมือระหว่างลาว-จีนภายใต้กรอบว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) มีความสำคัญต่อกันอย่างยิ่งในด้านความมั่นคงรวมถึงในระดับภูมิภาคด้วย

การประชุม ARF ครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1994 ที่กรุงเทพฯ ปรากฏว่า จีน เป็นประเทศหนึ่งในบรรดาประเทศที่เข้าร่วมการเจรจา ทั้งที่ก่อนหน้านี้ จีนยื่นกรานเสมอมาที่จะให้ใช้เวทีการเจรจาแบบทวิภาคีในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากจีนไม่ต้องการให้นำความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แห่งชาติของจีน โดยเฉพาะเรื่องอำนาจอธิปไตยเข้าสู่ที่ประชุมระหว่างประเทศ และที่สำคัญ คือ นอกเหนือจากสหประชาชาติ (The United Nations) แล้ว จีนไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการในเวทีการเจรจาพหุภาคีทางด้านความมั่นคงใด ๆ เลย³¹ ซึ่งในการ

²⁹ กระทรวงการต่างประเทศของลาว, กรมเอเชีย-แปซิฟิก, สรุปย่อความสัมพันธ์ระหว่าง สปป ลาว และ สปป จีน, หน้า 1.

³⁰ กระทรวงป้องกันประเทศ, กรมพัพัน์ต่างประเทศ, บทสรุป: การพัพัน์ร่วมมือกับ สปป จีน นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989-2000 และแผนการร่วมมือในปี 2001 และขุมปีต่อหน้า, 2001, หน้า 3.

³¹ วราภรณ์ พรหมรัตน์, ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเอเชียทางด้านความมั่นคง: ศึกษากรณีจีนเข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 11.

ประชุม ARF ครั้งนี้ มีประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมการประชุม 17 ประเทศด้วยกัน อันประกอบด้วย ประเทศสมาชิกอาเซียน 6 ประเทศ (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไนและไทย) สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ เวียดนาม สำหรับลาวและปาปัวนิวกินีเข้าร่วมในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์ ส่วนจีนและรัสเซียเข้าร่วมในฐานะประเทศคู่ปรึกษาหารือ และอีกกลุ่มคือ สหภาพยุโรป นอกจากนี้ยังมีพม่าซึ่งเข้าร่วมในฐานะแขกของไทย ซึ่งเป็นเจ้าภาพ ในการประชุมนั้นใช้เวลา 3 ชั่วโมง โดยรัฐมนตรีแต่ละประเทศมีสิทธิพูดคนละ 10 นาที ในที่ประชุมไม่มีการเน้นถึงประชุมเรื่องใดเป็นพิเศษ³²

อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านี้ อาเซียนมีความวิตกกังวลอย่างมากเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในทะเลจีนใต้ ซึ่งอาเซียนได้มีปฏิริยาตอบสนองต่อสภาการณ์ดังกล่าว โดยอาเซียนได้สนับสนุนให้ทุกประเทศที่เกี่ยวข้องแก้ไขกรณีพิพาทโดยสันติวิธี ด้วยการควบคุมตัวเอง และหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง ในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 25 ระหว่างวันที่ 24-26 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 สมาชิกอาเซียนเห็นพ้องที่จะออกคำประกาศเกี่ยวกับปัญหาในทะเลจีนใต้ โดยแยกออกจากแถลงการณ์ร่วม เพื่อเป็นการเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหานี้³³

ดังนั้น การจัดตั้ง ARF เป็นเวทีการเจรจาแบบพหุภาคีอย่างเป็นทางการที่จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และที่สำคัญคือ ในการประชุม ARF มีประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ประเทศสมาชิกของอาเซียนเข้าร่วมด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นในการเสริมสร้างลักษณะนิสัย และแบบแผนทางพฤติกรรม (patterns of behavior) แก่ประเทศที่เกี่ยวข้องให้เรียนรู้เกี่ยวกับการหารือร่วมกันอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา (open dialogue) เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากผลของความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน อีกทั้งเพื่อสร้างสรรค์สภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงของภูมิภาค³⁴

ในขณะที่การประชุม ARF ครั้งที่ 2 ที่บันดาร์ เสรี เบกาวัน ประเทศบรูไน เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1995 มีประเทศต่าง ๆ เข้าร่วม 18 ประเทศกับอีกกลุ่ม ประกอบด้วย ประเทศสมาชิก

³²เรื่องเดียวกัน, หน้า 101-102.

³³สาวิตรี ไชยประพาพ, ความร่วมมือทางการเมืองของอาเซียนยุคหลังสงครามเย็น (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนานาชาติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 63-64.

³⁴พิชญ สุวรรณะชญ, สามทศวรรษอาเซียน (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540), หน้า 140

อาเซียน 7 ประเทศ (เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกประเทศที่ 7) จีน รัสเซีย ประเทศคู่เจรจา 6 ประเทศ และสหภาพยุโรป ณ ที่ประชุมดังกล่าวได้มีการจัดทำเอกสาร ASEAN Concept เพื่อกำหนดขั้นตอน การดำเนินการของการประชุม ARF ออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ มาตรการสร้างความมั่นใจ (confidence building measures-- CBMs) การทูตเชิงป้องกัน (preventive diplomacy) และการแก้ไขความขัดแย้ง (conflict resolution) ซึ่งที่ประชุม ได้ให้การรับรองขั้นตอนต่างๆ เหล่านั้น แต่คำว่า “การแก้ไขความ ขัดแย้ง” ให้เปลี่ยนไปเป็น “การเข้าหาความขัดแย้ง” (the elaboration of approaches to conflicts) ภายหลังจากที่จีนออกมาคัดค้าน เนื่องจากจีนเชื่อว่า ถ้อยคำดังกล่าวจะเป็นการให้อำนาจแก่ที่ ประชุม ARF เข้าแทรกแซงต่อปัญหาความขัดแย้งที่จีนต้องการใช้เวทีการเจรจาแบบภาคีในการ แก้ไขปัญหา

อย่างไรก็ตาม ในการประชุม ARF ครั้งที่ 3 ณ กรุงจาร์กาตา ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อ วันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1996 มีประเทศเข้าร่วมเพิ่มขึ้นอีก 2 ประเทศคือ พม่าและอินเดีย ดังนั้น จึงมี ประเทศที่เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 20 ประเทศ และ 1 กลุ่ม ซึ่งทำที่ของจีนต่อความร่วมมือทางด้าน ความมั่นคงเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ด้วยสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการแรก ในการประชุมเอเปค (APEC) ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1995 เลขานุการทางด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ คือ นายเพอร์รี (Perry) ได้เสนอให้มีการบรรจุประเด็นความมั่นคงและมาตรการสร้างมั่นใจในระเบียบวาระการ ประชุมเอเปค ซึ่งจีนคัดค้านข้อเสนอดังกล่าว เนื่องจากได้หวั่นเป็นสมาชิกเอเปค ภายหลังจากเหตุการณ์ ดังกล่าว จีนพยายามเบี่ยงเบนบทบาททางด้านความมั่นคงในเอเปค โดยการเข้ามามีบทบาทในเชิง รุกในกระบวนการสร้างความมั่นใจในการประชุม ARF แทน ประการที่ 2 การประกาศปฏิญญา ร่วมญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกา (Japan-US Joint Declaration) เพื่อเป็นการยืนยันการเป็นพันธมิตร ทางด้านความมั่นคงแบบทวิภาคี ซึ่งทำให้จีนมองว่า ปฏิญญาร่วมดังกล่าวพุ่งเป้าไปที่จีนในฐานะ ศัตรูในอนาคต

ในขณะเดียวกัน การประชุม ARF ครั้งที่ 4 ที่ซูบัง ไจยา (Subang Jaya) ประเทศ มาเลเซียในวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 ที่ประชุมได้เสนอให้มีการพัฒนาจากมาตรการสร้างความ มั่นใจอันเป็นขั้นตอนที่หนึ่ง (CBMs) ไปสู่การทูตเชิงป้องกัน (preventive diplomacy) ซึ่งเป็น ขั้นตอนที่สอง โดยที่ประชุมต้องการให้ Inter-sessional Group on CMBs ระบุถึงเป้าหมายซึ่งคาบ เกี่ยวกันระหว่างขั้นตอนที่หนึ่งและสอง เพื่อทำให้ขั้นตอนที่หนึ่งบรรลุเป้าหมายครบถ้วนอย่าง แท้จริง ซึ่งจีนได้ทำการคัดค้านต่อข้อเสนอดังกล่าว ทั้งนี้จีนเกรงว่าประเด็นหมู่เกาะสแปรตลีย์จะ ถูกหยิบยกขึ้นมาเจรจา อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่มีการประชุมสุดยอดอย่างไม่เป็นทางการอาเซียน และจีน ผู้นำอาเซียนและประธานาธิบดีของจีน นายเจียงเจ๋อหมิน ได้มีแถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับความ ร่วมมือระหว่างอาเซียน-จีนสู่ศตวรรษที่ 21 ในวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1997 ซึ่งมีสาระสำคัญที่

เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ โดยทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันที่จะแก้ไขข้อขัดแย้ง โดยการปรึกษาหารือและการเจรจาฉันท์มิตรตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป รวมถึงอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลปี ค.ศ. 1982 และในขณะเดียวกัน ยังหาข้อยุติในความขัดแย้งที่มีอยู่ อาเซียนและจีนเห็นพ้องกันที่จะพยายามแสวงหาแนวทางเพื่อความร่วมมือในพื้นที่ดังกล่าว

ในส่วนของความคืบหน้า การประชุม ARF จัดขึ้นที่มะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 1998 มีประเทศเข้าร่วมประชุมอีกหนึ่งประเทศคือ มองโกเลีย ต่อมาในการประชุม ARF ครั้งที่ 6 ที่สิงคโปร์ ในวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1999 กับพหุชาซึ่งเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศที่ 10 ก็ได้เข้าร่วมการประชุมดังกล่าวด้วย และการประชุม ARF ครั้งที่ 7 ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 นอกจากการเข้าร่วมประชุม ARF ของเกาหลีเหนือแล้ว ยังมีการประชุมร่วมกันอย่างเป็นทางการครั้งแรกระหว่างรัฐมนตรีอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของจีน (ASEAN Troika) ขึ้น ตามที่ไทยได้เสนอไว้ในการประชุมสุดยอดอย่างไม่เป็นทางการ ครั้งที่ 3 ที่มะนิลา ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1999 ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นกลไกให้อาเซียนสามารถร่วมมือแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาค³⁵

ในขณะที่การประชุม ARF ได้รับการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นและมีกรอบร่วมมือระหว่างกันที่ชัดเจนขึ้น ที่สำคัญประเทศสมาชิก ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในการอบความร่วมมือระหว่างกัน 3 ขั้นตอนดังกล่าว ยิ่งทำให้ประเทศต่างๆ มีความมั่นใจทางด้านความมั่นคงระหว่างกันมากขึ้น โดยเฉพาะจีนกับประเทศสมาชิกอาเซียน อย่างไรก็ตาม ทั้งจีนและลาวต่างก็ได้ให้ความสำคัญระหว่างกันในการอบความร่วมมือในการประชุม ARF ซึ่งเห็นได้จากแถลงการณ์ร่วมมือลาว-จีน ที่ นครเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 2000 ในข้อที่ 11 และในอดีตที่ผ่านมาลาวก็ไม่เป็นคู่พิพาทในการอ้างกรรมสิทธิ์ในหมู่เกาะต่างๆ ในทะเลจีนใต้ ดังนั้น จึงส่งผลดีให้ลาวมีความร่วมมืออันดีต่อจีนและเป็นผู้ไกลเกลี่ยปัญหาต่างๆ ที่อาจจะมีผลต่อความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

³⁵ วรากรณ์ พรหมรัตน์, ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนทางด้านความมั่นคง: ศึกษากรณีจีนเข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก, หน้า 101-108.